

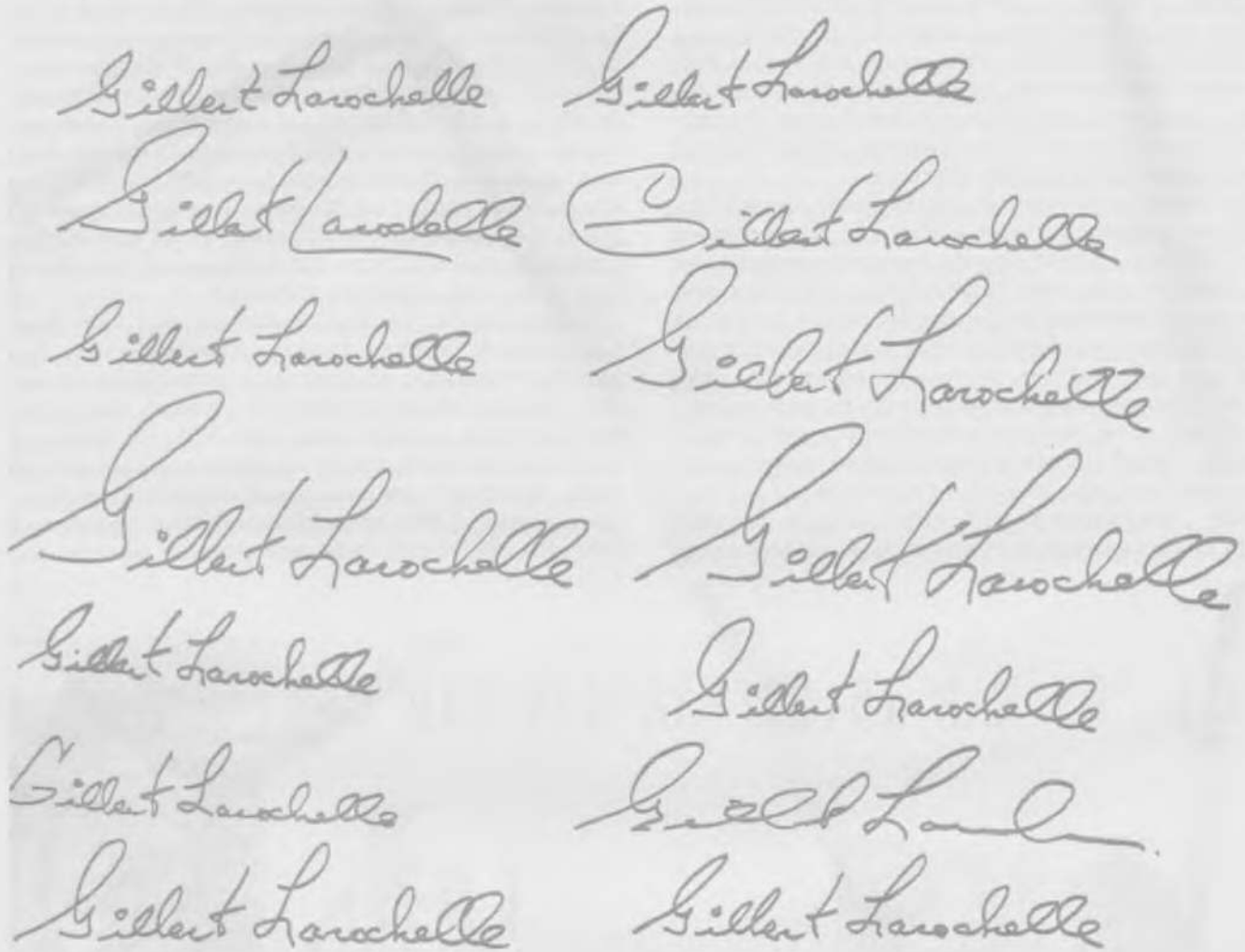
Gilbert Larochele

KANTISTA FOUCAULT'HON – MITÄ TEKIJÄN- OIKEUDESTA JÄÄ JÄLJELLE?

Uusien informaatio- ja viestintäteknologioiden huikea moninkertaistuminen pakottaa tänään tarkastelemaan uudestaan ja syvällisesti niitä sääntöjä, joiden tulisi päteä tietojen tuotannossa ja välittämisessä. Hengentuotteita sääntelevät säädökset muokattiin ainakin enimmäin osin jo 1700-luvun lopulla. Ne saatettiin voimaan tilanteessa, jossa henkistä perintöä hallinnoitiin ainoastaan kirjan kaupallistamisen mekanismeilla. Vaikka mikroelektroninen vallankumous onkin nykyään mullistanut informaatio-kierron viitekehysten, meidän päiviemme käyttöluokitukset periytyvät ajalta ennen Ranskan suurta vallankumousta.

Diderot'sta Voltaireen, Kantista Fichteen valistuksen luova neuvokkuus salli laskea juridisen individualismin perustan myös ideain levitystä varten ja siten osallistua uuden, keskiaikaisesta irtautuvan sanaston muotoiluun. Ajateltakoon vain meidän ajallamme solmittujen suhteitten verkostoa: kirjailija joka vastedes tunnetaan *tekijänä*, teksti josta tulee *kirjallista omaisuutta*, asiainhoitaja eli sopimus-kumppani nimeltä *kustantaja*, abstrakti julkinen alue joka käsitetään *lukijakunnaksi*, markkina joka muuntaa kirjan *kappaleiksi* sarjatuotannossa, kaupallinen säätelijä nimeltä *kirjakauppias* ja vielä hengentuotteiden *arkistointi* omana menettelynään.

Oikeudellisesti ymmärrettynä ajattelun levittäminen samastuu tällä tavoin kiertokulkuun, jossa panokset on yhdenmukaistettu ja vallitsee taloudellinen yhtäläisyys. Juridisen viitekehysten raja auttaa tajuamaan tekijän, lukijan ja kustantajan erilliset omistukset. Kustantajan tehtävänä säilyy, kuten Kantkin huomasi, huolehtia "*asian hoidosta toisen nimissä*"¹. Jotta tällainen järjestely olisi tehokkaimmillaan, se edellyttää, että hengen abstraktit entiteetit objektivoidaan, että tunnustetaan ne tuottanut henkilö oikeussubjektiksi, ei ainoastaan pelkkänä kansalaisena, vaan erityisen teki-jyyden (*auctor*) kantajana, auktoriteettina, joka hallitsee hänelle *en propre* kuuluvaa symbolista pääomaa. Ajatusten suojaaminen lailla syntyi, kun ne oikeutettiin kauppasuhteissa. Samalla aineettomien tuotteiden verotuksen normalisointiin kuuluivat väärennöksen määrittelyperiaatteet. Tämä vilpin tiedetään lisääntyneen

1700-luvun lopulla. Se lisäsi paradoksaalisesti sopimusfilosofian tarvetta, kun oli voitava käydä rajaa sallitun (tekijän auktorisoiman julkaisun), väärennöksen (piraattijulkaisun) ja plagiaatin (tekijältä ryövätyyn julkaisun) kesken.

Plagiaatin² käsite jää käsittämättömäksi, ellei sitä yhdistetä modernin filosofiaan, joka suosii käsitteellistämistä. Eriteltäessä sen nykymerkitystä monista vaihtoehdoista nousee esiin kolme ulottuvuutta, jotka vahvistavat sen kielteistä sisältöä. Yhtäältä *legalistinen etiikka* viriää ajatuksesta, että oikeus säätelisi kaikkea vaihdantaa ja merkitsisi rajan, jonka tuolla puolen rötöstely alkaa³. Kun laki toisaalta ei voi sisältää kaikkea, vaatimukset julkisesta vilpittömyyden moraalista saavat rinnalleen tapoja, joilla turvata aineetonta omaisuutta⁴. Ja viimein: allekirjoituksen kunnioittaminen edellyttää teoksen yhdentämistä tekijäänsä, oikeuden ja ontologian liittoa; lyhyesti: tuottajaan, legitimitietin lähteeseen sallitaan liittyvän likeisyttä, jossa tuottava yhtyy tuotteeseensa, oman identiteettinsä vektoriin. Mutta nyt kaikki peräävät modernin periaatteita ja kilpailevat tässä herättääkseen uutta kiinnostusta plagiaattiin. Ennen muuta kysytään subjektin ja teoksen käsitteitten perään, koska juuri ne jälkistrukturalismi on erottanut toisistaan.

Tekijän käsitteen uudelleenjärjestymisen postmodernissa diskurssissa on viime aikoina lisännyt epäselvyyttä siitä, miten jokin kirjoitusmuoto, eritoten teksti, voitaisiin ylimalkaan lukea jonkun nimiin. Subjektin kuoleman teema kuuluttaa samalla myös allekirjoituksen metafysiikan loppua. Diskurssin alkuperän ja edelleen sen omistajuuden

määrittäminen näyttäytyy tyystin ratkaisuttomana ja hämäämpänä kuin kenties koskaan. Muuan huolenaihe tämän harkinnan ytimessä on syytä tutkia: voiko plagiaatti yhä jatkaa olemassaoloaan älyllisessä maailmankaikkeudessa, josta juuri on kadonnut mahdollisuus eriyttää eduskuva viitepisteestä, jäljenne alkuperäisestä ja monistaja tekijästä? Jotta tähän voisi vastata, ja jotta kaikki pelipanokset voitaisiin tämentää, on tajuttava, missä määrin Foucault tuli purkaneeksi Kantin ja Fichten teoretoinnit. Näin pystytään erottamaan plagioimisen uusi mieli tilanteessa, jossa modernin pohjarakenteet menettävät luotettavuutensa.

Kant ja Fichte: Tekijänoikeus-käsitteen moderni perusta

Filosofia lahjoitti oikeus- ja taloustieteelle normatiivisen viitekehysten, joka saneli käsitykset tekijästä sekä siitä, mitä kirjoittamisen käytäntö sisältää. Tämä perintö pohjaa kaksivuosisataiseen suhteitten institutionalisoitumiseen kirjoittajan ja yleisön välillä. Kaikesta päättäen näyttää siltä, että kirjan tuotanto, jakelu ja kulutus täytyi tunnistaa, jotta niiden kunkin oikeudellisuus voitiin yksilöidä ja niiden olemistyyppi määritellä. Kant ei keksinyt tekijän käsitettä, mutta hän nykyaikaisti sen ensimmäisenä painottamalla tekijyyden riippuvuutta teoksesta. Teos sai kaksoismäärittymisen, jossa erotettiin ensimmäistä kertaa tekijän omistus ostajan omaisuudesta. Kantin mukaan kirjalla on aina kaksi todellisuustasoa, jotka on pidettävä erillään toisistaan. Yhtäällä on aineellinen hahmo, fyysi-

nen *corpus*, jota sen haltija voi vapaasti käyttää. Kirja muokautuu erilaisiin markkinaoperaatioihin ja kapitalismin toimintoihin. Toisaalta Kant vakuuttaa, että kirjaan kuuluu lisäksi henkinen puoli, joka ilmentää yhtä hyvin tekijänsä subjektiivista (individualismia) kuin hengen intersubjektiviivista osallisuutta⁵ (universalismia). Mikään tästä ei palaudu kaupallisen logiikan pakkoihin.

Kantilainen malli rakentuu paraloogisesti. Sen kehkeytymisessä vastakohtaistuvat älyllinen ja toiminnallinen alue. Malli tekee näistä alueista aluksi yhteismitattomia. Käy tavallaan niin, että kirjan kiinteys jakaantuu nousemiksi ja fenomeeniksi. Ideatasolla tekijän ja teoksen välillä vallitsee tasavahvuinen liitto, täydellinen solidaarisuus, joka luo vastavuoroisuutta, vieläpä vastuuta, joka saa sopimusosapuolet alinomaan peilaamaan toisiaan. Kantin mielestä ei voi luovuttaa pois oikeuttaan tähän osallisuuteen. Filosofi häivyttää asiasta kaiken epäselvyyden: "Omistusoikeus, joka tekijällä on ajatuksiinsa [...] säilyy hänellä jäljentämisestä huolimatta"⁶. Kantin näkökulmasta kustantaja edustaa, vaan ei hallitse, teoksen arvoa,

kuitenkin on sanomisilla eri mielensä. Toinen pitää kirjaa kirjoituksena tai puheena; toinen hiljaisena instrumenttina, jolla puhe ulotetaan häneen saakka.⁸ Kantin asettamuksesta täytyy erottaa kaksi huomiota. Ensinnäkin tekijänoikeus ei siis tiukasti ottaen koske oliota. Toisekseen teos ei synnytä itsessään reaalista oikeutta muuten kuin kouriintuntuvan lihallistumisen kautta. Tämä tarkoittaa, että teos voisi yhtä hyvin olla olemassa abstraktina, ja rajoittaa tekijänoikeuden sovellusala, ilman että mikään empiirinen objekti todistaa siitä käytännössä: Näinhän on laita kirjan, jonka painos on loppunut.⁹

Tekijänoikeuden juridinen määrittely, siten kuin Kant sen hahmotti, sisältää tiettyä moniselitteisyyttä. Sen logiikka osoittautuu ainakin näennäisen ristiriitaiseksi: *paraloogiseksi* alussa ja *synteettiseksi* lopussa. Kant eriyttää filosofisesti, yhteensovittaa oikeudellisesti. Tekijän ja teoksen kategorioiden määrittely näyttää osittain paikantavan ontologisen eron omaisuus käsitteen kaikkien käytöjen sydämessä. Mitä tämä merkitsee? Aivan yksinkertaisesti sitä, että ei sulauduta omistettavaan tavarahan tai,

10/11 '98 MAR 15:27 FAX 418 549 046

GIL

Gillet Larochelle

koska jää vieraaksi sen alkuperälle eikä siten kannan sen ansioita taikka virheitä. Lyhyesti: kun subjekti kiinnitetään puheeseensa⁷, todetaan subjektin viimekätinen syyperäisyys ja vakioidaan *henkilöoikeuden* kriteeri kirjan luonteessa. Tunnusomaisen kantilainen periaate kustantamisen valtuutuksesta, "asianhoito toisen nimissä", saa näin oikeutuksen olemassaololleen, kun se siirretään persoonan ja hänen ominaisuuksiensa sisä rakenteisiin.

Paralogian toisella syrjällä, ajatusten aineellistamisessa, *reaalioikeus* synnyttää legitimizeettiä kappaleen haltijalle. Oikeus ulottuu ilmiötasolle, teoksen edelleenluovuttamiseen, toisin sanoen siihen kirjan osaan, jota käy päinsä ostaa ja myydä. Kantin tarkoittamassa mielessä teos paljastuu selvästi joksikin, joka hajautuu niin, että siinä on sekä objektivoimatonta subjektiivista että tallenne, joka otetaan käyttöön ja pätevoitetään vaihtoon. Hänen selvittävässä muotoilussaan asia kuuluu seuraavasti: "Tekijä ja kappaleen haltija voivat kumpikin yhtäläisellä oikeutuksella sanoa samasta kirjasta: se on minun kirjani!, mutta

toisella tapaa sanottuna, että ei sanouduta omistajaksi muun kuin itselleen ulkoisen esineen kohdalla¹⁰. Esimerkiksi lause "tämä on minun" liittyy toisiinsa kaksi termiä, jotka eivät ole identtisiä ja joista toinen ei voisi olla toinen *a priori*. Toiselta puolen aineeton omaisuus edellyttää juriidissa merkityksessään, että rinnasteisuus teoksen ja tekijän välillä tai niiden palautumattomuus toisiinsa voitaisiin ylittää. Kantin mukaan tämä mahdollinen läheneminen tapahtuu, kun persoona nähdään teoksessa (kuten noumeeni nähdään fenomeenissa) ja kun teoksesta tulee tekijänsä sisäisyyden ilmentymä. Tällainen synteettinen representaatio on käytännössä ratkaisevaa, sillä oikeus pitää teosta persoonan heijastumana ja tämän vaikuttavan toiminnan tuloksena.

Tätä idealismia, joka loppujen lopuksi nojaa teoksen ja tekijän jakamattomuuden periaatteeseen, kiihottaa edelleen Fichten "Kantiakin kantilaisempi"¹¹ diskurssi. Moraalinen personalismi ei ainoastaan lujitu, vaan se kertautuu esteettisellä fenomenologialla, joka pyrkii enti-

sestään täsmentämään puhujan hahmoa kirjassa. Se kärjistää aineellisen ja henkisen kerrostuman eron vahvistamalla niiden välistä hierarkiaa. Fichten problematiikka pohjautuu ensi alkuun kysymiseen, sitten argumentaatioon. Hänen esittämänsä kysymys kuuluu: miksi kirja ostetaan? Harvemmin siksi, että asetetaan "komeillen painettu paperi näytille tapiseeraamalla sillä seinät." Pikemminkin: "Kun ostetaan kirja, ajatellaan kaiketi saavutettavan oikeus siihen, mikä kirjassa on henkistä".¹² Fichtelle kirja on ennen muuta dekantoituvaa "henkeä". Mutta tuon hengen välittäminen ei onnistu, ennen kuin se irrotetaan ruumiista, josta se erittyy. Aineeton omaisuus saa koko merkityksensä puhutavan tunnistamisesta. Kustannusoikeus kuvaa vähemmän "asianhoitoa toisen nimissä" (Kant) ja enemmän *käyttö- tai nautintaoikeuden*¹³ luovuttamista. Tämä käsite tähtää rajoittamaan kustantajan vallan tiukasti kirjan taloudelliseen ulottuvuuteen. Tekijän itsemäärääminen pysyy koskemattomana, ehdottomammin kuin koskaan aikaisemmin, sillä kirjan kaupallistaminen

kaksi legitimitetin lähdeä. Kun puhunta määritetään *muodon ja sisällön* kautta, yksilöllisyyden merkit moninkertaistuvat ja vaikuttavat viimein siihen, että teoksen al-lekirjoittamisen tarkeys korostuu.

Kant ja Fichte vuorollaan henkivät kirjan ja paikasivat sen alkuperän tekijän suoritukseseen. Epäsuorasti he tunnustivat myös plagiaatin mahdollisuuden. Heidän ongelmakseen tuli peilauksen muotoutuminen — "peilin" rortylaisessa mielessä¹⁷ — eli se, kuinka jokin todellinen ja sen luoja pyrkivät samastumaan. Kantin ja Fichten ratkaisua ei voi erottaa tämän mitätöimättömissä olevan solidaarisuuden oikeudellisesta sääntelystä. Näin heidän valamansa perusta riitautui vanhan erivapausjärjestelmän kanssa, jota Diderot ja Voltaire olivat jatkaneet, jopa kannattaneet. Jos tekijän subjektius täysin tunnistettiin teoksessa, se sisälsi esikantilaisessa mallissa mitätöitymisen mahdollisuuden: käsikirjoituksen siirtämisessä kustantajalle kirjoittajalta vietiin kaikki oikeudet. Oli kysymys kauppatavarasta kauppatavaroiden joukossa, jonka alkuperä ei millään muotoa todista siitä, etteikö sitä voisi edel-

BERT LAROCHELLE

002

Bert Larochelle

ei ulotu kuin jonkin sellaisen käyttöön, jota voisi nimittää "lainatuksi sanaksi".

Fichteläinen päättely radikalisoi Kantin näkemyksen. Se tuo henkisyyden alueelle uuden jaottelun, jonka vaikutuksesta kirja ei ainoastaan sisällä ajattelua, vaan myös ilmentää *tyyliä*. Lähtöoletuksena on, että "tämä henkinen on nyt itse ositettava"¹⁴. Alkuperäisyyden seuraamukset moninkertaistuvat. Ne rikastuttavat merkittävästi esitystä yllättämällä siitä samalla kertaa ajatuksen ja ajatustavan. Klassisesta retoriikan halveksunnasta poiketen Fichte alleviivaa, että muoto, sanankänteet ja juonet kuuluvat yhtä lailla subjektuuden erityisyyksiin¹⁵. Tästä syystä nekin viedään tekijänoikeuden sovellusalueelle. Päättelyn esteettinen ominaisuus nojaa luovuttamattomuuden periaatteeseen. "Yhtä asiaa ei ehdottomasti kukaan pysty omimaan, sillä se on fyysisesti mahdotonta, nimittäin ajatusmuotoa, ideain yhteyksiä ja näitä ilmaisevia merkkejä"¹⁶. Tässä katsannossa plagiaatin käsite ankkuroiduu kaksinkertaisesti ja antaa aineettomalle omaisuudelle

leenluovuttaa toiselle. Päinvastoin: tekijän vapaus sisältää vapauden *uhrautua* henkilönä kirjan aineellisuuden edessä.

1900-luvun loppu on kuitenkin langettanut vakavan epäilyksen kantilais-fichteläisen diskurssin ylle. On alkanut kahden rintaman hyökkäys tekijänoikeuden filosofista rakennetta vastaan. Haluaapa kumota lain ja lamaannuttaa kaksisataavuotiaat huolellisesti laaditut säännöt tai ei, on todettava, että niin subjektin käsitettä ympäröivä epäluulo kuin uusien teknologioiden ilmiömäinen runsastuminen osoittavat, että oikeus on motitettu. Yhtäältä kokemus kertoo päivittäin, että kommunikaatiomuodot uhkaavat oikeudellisen sääntelyn voimavaroja. Toisaalta, jos strukturalismi jo suosi ajattelun muotoilua subjektin rajamailla, niin jälkistrukturalismi kiihdyttää ja radikalisoi tämän tungun ja esittää lisäksi, että koko referentiaalisuuden funktio lakkautettaisiin. Aivan selvästi tämä tarkoittaa, että teoksella ei enää ole vastuuhenkilöä (tekijää) eikä se myöskään vastaa mihinkään (todellisuuteen).

Tekstin omalakisuus suhteessa tekijään saa seurakseen sanojen vapautumisen olioista. Kun tekijänoikeutta muodostava solidaarisuus murttuu, tämä uhkaa vahvistaa ajatusta, jonka mukaan plagiattia ei voi enää olla olemassa, jos kerran diskurssi on pelkkä lukuisien alkuperältään henkilöimättömien väliintulojen tila. Eikö tekijänoikeuden ylivallan horjuttamisen kärkihahmo, Foucault, väittänytkin, että hengentuotteiden vanhemmuutta vaativa valta oli kumottu?

Foucault ja tekijän kritiikki: postmodernismin seuraamukset

Kantin ja Fichten sopimusteoreettisessa diskurssissa oletettiin, että allekirjoittajat saattoivat muitta mutkitta olla itsenäisiä ja kokea identiteettinsä luonnollisen haltuunoton alueeksi. Mikään ei siis antanut aihetta kyseenalaistaa suhdetta omaan itseensä, jonka alkuperä otettiin annettuna. Tällainen tulkinta pohjustaa modernia oikeusnaturalismia. Se on suosinut käsitystä, jossa oikeus nähdään ensisijaisen luonnon siirännäisenä. Teoksen taas katsottiin ilmaisevan itsetyöstöä: teos lihallisti tekijän, kyhäsi tekijälle eräällä lailla aineellisen hahmon, joka välittömästi vastasi sitä itseään. Juuri tämän humanismin klassisen arkkityypin Foucault kuitenkin pyrki asettamaan kyseenalaiseksi, huojuttamaan sen periaatteita, järkyttämään sen rakenteita kellarista kattoon. Tuo hanke sisältyy pääpiirteissään 1969 Ranskan filosofisessa yhdistyksessä esitettyyn puheenvuoroon, jossa omistaudutaan ruotiamaan arvoitusta: "Mikä on tekijä?"

Foucault'n päättelyssä asetutaan epäilyksettä kantilaista fundamentalismia ja spiritualistista personalismia vastaan: oletamus, jonka mukaan tekstin puhujan tietoisuutta voidaan pitää ilmeisenä, hylä-

tään. Itse asiassa on niin, että kirjoittamisen prosessi irtautuu vastuullisen yksilön osoittamisesta. Yhdestäkään henkilöstä ei voi tulla jonkin ajatuksen ensi- ja viimekätistä liikkeellepanijaa tai täysimääräistä määrittäjää¹⁸. Toisin sanoen panosten vaikeaselkoisuus kirjoituksessa sekä niiden vähentämättömissä oleva moninaisuus tekevät yrityksestä lukea kirjoitus jonkun nimiin metafysisen tai ideologisen hankkeen, ei ikinä mitään empiiristä selvitystä. Kaikki yhteen ynnättynä: teos jää alkuperänsä epävarmuuden armoille¹⁹.

"Diskurssin ensisijainen tila on poissaolo"²⁰. Tämä lausuma leikkaa läpi Foucault'n inspiraation; tällä hän merkitsee reittinsä, eritoten tekijyyden kritiikkinsä ja sen myötä myös kritiikin sitä aineettoman omaisuuden pönkitystä vastaan, jota herkeämättä harjoitettiin 1700-luvulla. Hänelle allekirjoituksen erivapaus on jotakin hyvin täsmällistä. Sikäli kuin se kuuluu attribuointiin, sen soveltaminen liittyy ulkodiskursiivisen takeen lausumiseen. Päätehtäväksi tulee näin virittää apriorinen tulkinta, saada aikaan valintoja, asettaa rajoja, sulkea pois taikka supistaa, saada säännöllisyys toimimaan, tarpeen tullen uusintaa koko annetun yhteisön arvojärjestys ja menettelytapa.

Jotta Foucault'n tarkoituksen oikein ymmärtäisi, saattaa olla hyödyksi tarkastella kuvitteellista esimerkkitausta. Olettakaamme, että teosta, jonka alkuperää ei tunneta, levitetään tekijän nimeä ilmoittamatta, hieman kansansadun tapaan "olipa kerran sellainen ja sellainen juttu, se ja se heppu ja niin pois päin." Kuvitelkaamme edelleen, että tekijä tunnustettaisiin tutkimuksen kuluessa, että aidon allekirjoittajan löytäminen viimein lakkauttaisi teoksen anonymisyyden. Ajatelkaamme tuota hetkeä, jona Shakespearesta kaikkien ällistykseksi tehdään kyseisen tekstin todellinen tuottaja, tai vaihtoehtoisesti hetkeä, jona teos kirjataan yleisen välinpitämättömyyden vallitessa jonkun ihan muun nimiin. Samassa käynnistyy preskriptio ja normalisaatio; voidaan lyödä vetoa, että tilanne edellyttää vähintäänkin tekstin uudelleentulkintaa, sen yhtenäisyyden tutkailua aina sen mukaan, onko puhe Shakespearesta vai salaperäisestä tuntemattomasta. Kummassakin tapauksessa erilaisia, ehkäpä hyvinkin eriauvia tulkintoja tuetaan henkilö-tekijällä luottaen sen kiinteyteen kautta koko käsittelyn. Foucault sinkoaa kärkensä: "Löytääkseen" teoksesta tekijän moderni kritiikki käyttää hyvin samantapaisia malleja kuin kirkollinen eksegetiikka: se tahtoo todistaa tekstin arvon tekijän pyhyydellä²¹.

Mitä merkitsee loitsia esiin tällainen kuvitteellinen tilanne? Millaisen opetuksen se tarjoaa, kun tulkitaan uudelleen teoksen ja teoksen synnyttäjän välistä suhdetta? Mihin päätelmiin se johtaa foucaultlaisessa kritiikissä? Subjekti ei ole tärkeä tekstin ymmärtämiseksi. Pikemminkin se tarvelee mahdollisen moniarvoisuuden; se ajaa tekstin ontologisen spekulatiiviselle alueelle ja estää diskurssia etenemästä omana tapahtumanaan. Lawrence Olivier kuvaa Foucault'n kokemaa harmia: "Tekijä on muuan rajoittamisen, diskurssin ohentamisen muodoista"²². Vaivan toteamista seuraa hoidon määrääminen. Foucault'n rohto kumpuaa strukturalistisesta terapeutiikasta: "teksti ei ole tuottajansa ääntä, vaan anonyymi prosessi vailla subjektia, kun kieli toimii itse itsellään"²³. Foucault kallistuu tässä hahmottamaan ei poliittista, vaan episteemistä vapautusta, jota voi jäljittää kriittisellä tasolla (sen keinotekoisuus, että tekijä tunnustaa teoksensa) ja kognitiivisella tasolla (sen mahdottomuus, että teoksen alkuperä olisi paikannettavissa). Tunnettiin allekirjoittajan henkilöllisyys tai ei, Foucault katsoo, että tästä tiedosta ei milloinkaan saada selittävää osatekijää. Päättely tähtää tietyn

kirjallisen lajityypin viraltapanoon: *biografian*. Samalla se riistää pätevyyden tietyltä oppialalta: *psykologialta*. Miksi juuri nämä epäluottamuslauseet? Koska elämäkerta ja sielutiede muodostavat horjuvan ja hauraan subjektin esille- ja näytteillepanon, paljastamisen horisontit.

Kun diskursiivisia käytäntöjä korostetaan "tekijän tekijyyden" kustannuksella, ei olla julistamassa fyysistä lausujaa kadonneeksi, vaan dekonstruoidaan sen vaikutus, teho ja voima diskurssissa²⁴. Alexander Nehamasille tästä seuraa ei sen vähempää kuin *tekijän* siisti erkaantuminen kirjoittajasta. Kirjoittaja jäävää itsensä tekstin tulkinnan ohjauksesta, koska sijoittuu tekstin ulkopuolelle. Tekijä sitä vastoin korostaa kirjoittamisen aktia ja tekee tuotoksestaan syvimmän intentionsa tai sanomishalunsa pakopisteen.²⁵ Ongelma kiteytyy Foucault'lle siinä, kuinka tekijä esiintyy muodollisena syynä, vaikka ei ole muuta kuin lukijoiden kaltainen vastaanottaja. Tekstinikkarin ja lukijakunnan toinen toisistaan erottava valli murtuu. Kumpikaan napa tässä vastakkainasettelussa ei pysty pitämään toista panttivankinaan väittämällä yksin tyhjentävänsä kirjoituksen mielen. Enemmän kuin yksiköllisyyksistä, hyvin rajatuista erotteluista ja poissulkemisista, määrittysten kenttä riippuu monimutkaisista globaaleista suhteista, välitysten vyyhdistä, joka väistää viimeiseen saakka haltuunottoa. Tästä päättäen aineetonta omaisuutta ei enää ole olemassa postmodernin kontekstissa, jonka puolestapuhuja Foucault ei kenties ole, mutta ehkä kuitenkin sen tekijä merkityksessä, jossa hän nimenomaan ei halunnut tekijyyttä käsittää.

Alkuperäisen ja plagiaatin käsitteet ovat ankarasti puheen metafysisiä kategorioita, jotka eivät kestä syyniä. On nähty, kuinka alkuperäisyys nojaa itsevaltiaan kruunaamiseen, jonka palautumattomuus toisten puheisiin on omiaan vahvistamaan sen omistushalua. Antiikin kirjailijat eivät nähneet tästä olevan mitään etua. He huolehtivat siitä, että kirjoitus tapahtui lajityypin (tragedian, eepoksen) sääntöjen mukaan²⁶. 1800-luvun romantiikka vaikutti suuresti siihen, että tekijä eristettiin. Siitä tehtiin "poikkeusolento", sen toiminnasta täydellistä yksilöllisyyttä. Onko plagiaatti vastaavasti pelkkää uusintaa ilman vähäisintäkään yksilöllisyyttä? Eikö plagiointi voi olla tekijän äänen jatkamista edelleen, sen muotoutumisen uusintamista, sen mielen siirtämistä sitä kopioimalla? Postmodernin "tekijät" olivat pikemminkin sitä mieltä, että esimerkiksi pragmaattisen narratiivin näkökulmasta tekstin uusintaminen ei olisi täydellistä, ellei konteksti pysy samana. Mutta koska konteksti lakkaamatta vaihtuu, uusintavuus ei ikinä ehdy uskolliseen jäljentämiseen: plagiaatti on siis enintään ideaalityyppi suhteesta toisen ajatellun.

Huolimatta moninaisuudesta, joka vallitsee postmodernistisissa 'kirjoituksen' käsitteen käyttötavoissa ja tulkinnoissa²⁷, voidaan nähdä tiettyä alituista uudelleenjäsentymistä. Sen mahdottomuuden nimissä, että johonkin mieleen voisi pysähtyä, että jotain ylipäänsä voitaisiin vakaasti kiinnittää määrättyjen eduskuvien keskuuteen, plagiaatti tulee ainakin kätkeytyksi hylätyksi, koska kaikki toistaminen on samanaikaisesti merkitysten uusia siirtoja ja sijoituksia. Rinnakkaisessa, filosofisesti osuvassa mutta juridisesti absurdissa katsannossa välittyy "toiston ajattelu" kirjoittamisen perustana²⁸. Argumentti noudattaa seuraavaa logiikkaa: kaikki tunnistettavissa olevat tai vain välitettävissä olevat teokset suodattuvat merkkien verkon läpi, läpi äänien moneuden, joka kasvaa kielellisten kokemusten mukana siinä määrin, ettei enää ole mitään, mihin intersubjektiiivinen käytäntö voisi kohdistua²⁹.

Aineettoman omaisuuden käsite liittyy siihen, vieläpä vaatii tietämystä siitä, mikä kuuluu itselle ja muille. Jean-François Lyotardia ei kiinnosta tämän kahtiajaon vahvistaminen eikä tekijänoikeuden seurausten analyysi. Hän huomauttaa, että kirjallinen omistaminen "ei ole järin suuri ongelma". Se on paremminkin "arvolain sovellustaus" kapitalistisessa järjestelmässä, joka kattaa kaiken sen, mikä voidaan kaupallistaa. Tuota kategoriaa tulisi arvostella aina, kun korostetaan yhteenkuuluvuutta eikä uskota, että allekirjoitus "sinetöi kirjallisen alueen" [*cloture du terrain scriptuaire*].³⁰ Tietyissä määrin puhuminenkin on Lyotardin ja monien muiden mukaan kirjoittautumista ulos haltuunotosta ja samalla sisään alkuperän jatkuvaan hävitykseen. Tästä muistuttaa Roman Jacobsonin päätelmä: "Kielen valtamilla ei ole yksityisomaisuutta: kaikki on sosialisoitu"³¹. Postmodernin ajattelijat eivät ainoastaan jaa tätä suhtautumistapaa, he rikastavat sitä. Heidän mukaansa kirjailijan toimet sijoittuvat yksinomaan intertekstuaalisuuteen. Siellä hallitsevat uudet yhdistelmät, uuskierrätykset, erillään olevien ja moniaineksisten osatekijäin rinnastumat *itse itsensä työstössä*; lyhyesti: valtaa pitävät bahtinilaisittain puhuen "dialogismin"³² kuluessa uudelleenjärjestyneet lainaukset. Diskurssin avautumista ei loppujen lopuksi selitä muu kuin barokille luonteenomainen malli: perimältään tuntemattomien aineiden sekoitus, joka tekee lopun alkuperäisyydestä.

Foucault'sta Lyotard'iin, Derridasta Baudrillard'iin allekirjoituksen pyyhkiminen näkyvistä, ellei suorastaan kirjoittajan häivyttäminen, ei ainoastaan vastaa sitä, että *itseviittaus* [*l'autoréférence*] (illuusio siitä, että olisi itse teoksensa subjekti) dekonstruoidaan radikaalisti. Se myös muodostaa oman ohjelmansa, jopa uuden politiikan. Postmoderni utopia on anonymiteetin utopia. Kirjoittamisakteissa tuo haave jakaa teoksen kahtia. Antihumanistisena utopiana se kutsuu eräänlaiseen itsepurkautumiseen aina lopulliseen hajaannukseen saakka. Antikantilaisena utopiana se osoittaa, ettei allekirjoituksen takana ole mitään, lukuun ottamatta kauppavaihdon säätelyn imperatiiveja. Lyotard kirjoittaa: "Me haaveilimme [...] kirjasta, jolla ei ole otsikkoa eikä tekijännimeä"³³. Hän tunnustaa toiveen naiiviksi. Mutta samalla se olennaisesti paljastaa hingun, ja ruokkii johdonmukaista ylevyyttä, asettaa arvoonsa mystisen laatuinen määrittämätön ja tuntematon. Tuo ilmaisematon on nimeltään toinen. Derrida kääntyy jatkuvasti sen puoleen. Eräs hänen viimeisimmistä kirjoistaan on otsikoitu tässä suhteessa hyvin paljastavasti: *Nimen sijasta*³⁴. Laajassa ja hieman abstraktissa mielessä toinen on nimetön ja nimeä ja nimeämistä väistävä, tai, jos niin halutaan, sisään- ja poissulkemista vastustava. Derridan myötä astuu näyttämölle *heteroreferenssin* strategia (toisen siirtäminen omalle paikalle), jossa tulee mahdolliseksi korvata kantilainen käsitys kirjasta: "Annan sen allekirjoittaa, ainakin jos se siihen pystyy. Toisen täytyy aina allekirjoittaa ja allekirjoittaja on aina toinen."³⁵ Näin tekstin henkilöittömäksi tekemiseen piiryy yhä vain uutta tenhoa.

Tekijän irtisanominen merkitsee kokonaista kirjoituksen asemaan ja plagiaatin ymmärtämiseen kohdistuvien kerrannaisvaikutusten sarjaa. Itse asiassa haasteeksi muodostuu yrittää etsiä väylä, raivata ulospääsy niistä ratkaisuttomista ongelmista, joita niin kantilainen personalismi kuin myös foucaultlainen kaiken allekirjoittamisen hylkääminen aiheuttavat. Argumentointitavat näyttävät hakevan absoluutin logiikkaa, linnoittautumista valloittamattoman aseman suojiin. Luotelkaamme ensiksi, mitä seuraamuksia on postmodernilla vastauksella Kan-

tille, jotta sitten voisimme päätyä hahmottelemaan mahdollista tulkintaa tekijästä ja plagiataatista.

1. *Ontologian ja oikeuden erkaantuminen.* Nämä kaksi eivät enää ole toistensa lisäkeitä. Postmodernismi saa ne loitontumaan toisistaan; se tekee tyhjäksi yritykset johtaa todesta oikea (Lyotard), nimetä tunnustettu mahti (Foucault) tai uskoa oikeudelle etuoikeutettu tietämys, joka mieli valloittaa ontologian (Derrida). Lyhyesti: postmodernismi rikkoo sopimusmoralismin filosofian (mitä voidaan tietää?) ja politiikan (mitä voidaan tehdä?) väliltä.

2. *Historisiteetin ja tekstuaalisuuden irtautuminen.* Teos todistaa vain omasta olemassaolostaan; se viittaa vain itseensä. Historia ei enää kannatele tai mahdollista sitä. Koko teoksen kehkeytyminen irtoaa ei ainoastaan Marxin tai Hegelin kannattamasta historiallisesta *prosessista* selityserustana, vaan myös *olosuhteista*, jotka ehdollistavat sen ympäristöä. Lyhyesti: ilmaisu, joka vihjaa, että historia muodostaa merkitystä, on itse mieltä vailla. Näin väittävät postmodernistit pyrkiessään tekemään teoksesta historiattoman. Juuri tätä kantaa Derrida edisti, kun hän huomautti *Grammatologiasta* -teoksessaan, että tekstin ulkopuolella ei ole mitään.

3. *Plagiaatin hajoaminen tekijän vastuuttomuuteen.* Plagiointi on negatiivista kääntämistä, josta uupuu oikeutus. Samalla se korostaa jonkun vastuullisuutta [*responsabilité*], kuten käsitteen juuristo selkeästi osoittaa: [latinan] *respondere* merkitsee, että subjekti voi vastata johonkin. Mutta koska teos postmodernien ajattelijoiden mielestä on ei-transitiivinen niin, että sitä ei voida kääntää takaisin tekijään, päädytään alkuperäisyyden ja plagiointin kaikkoamiseen. Ei ole ketään, kuka vastaisi tai kenelle tehtäisiin vahinkoa. Pikemminkin käy ilmeiseksi, että tekijänoikeuden loukkaaminen ja omistuksen siirtäminen älyllisessä maailmassa loppuvat. Samaan syssyyn Baudrillard huomauttaa, että toisten läpinäkyvyydestä tulee universaali normi³⁶, jonka mukaan keltään ei voi riistää oikeuksia tai omaisuutta.

Mitä siis tekijästä säästyy postmodernissa? Ei mitään, ainakaan edellisten näkökohtien valossa. Kritiikkiä ei nyt kannata tyrkyttää kiistan lakkauttajaksi, vaan sen on ehkä paremminkin osoitettava puutteet nykyisissä kantilaisissa imperatiiveja hylkivissä kyseenalaistuksissa. Ensinnäkin mitä tulee ontologian ja oikeuden suhteeseen, *foucault't*, *derridat*, *lyotard'it* ja *baudrillard'it* eivät ole vieläkään pystyneet keksimään uutta tapaa tunnustaa kirjoittaja tekijän asemasta (Nehamasin erottelua seuraten). Lisäksi on vaikea nähdä, kuinka oikeus voisi konkreettisesti toimia, jos lähtökohdaksi omaksuttaisiin postmodernin filosofian periaatteet.

Sen vähäisempiä ongelmia ei myöskään seuraa historian ja tekstin erottamisesta. Ellei historialla olisikaan omaa ominaista mieltään, tekstin mielen ymmärtämisessä konteksti säilyttää olennaisuutensa. Historian kulkua ja ehtoja ei pidä sotkea toisiinsa: prosessi ei itsessään määrää mitään, kun taas olosuhteet kuuluvat teoksen tulkintaan. Tarkastellaan esimerkkiä. *Taisteluni*-teoksen luenta muuttuu radikaalisti sen mukaan, onko sen kirjoittanut Adolf Hitler vai Äiti Teresa. Teokselle annettava mieli tarkistuu, kun se suhteutetaan tiettyihin historiallisiin anteihin, joiden voidaan ajatella selkiyttävän sitä. Tämä ei tarkoita, että kirjan tuottamista olisivat ohjanneet vastustamattomat kohtalon voimat. Mutta se tosiasia, että tuo te-

kijä pikemmin kuin tämä toinen oli mainitun teoksen välittömässä ympäristössä, sekoittaa perinpohjin teoksen sanoman vastaanoton. Sanomaa kun ei ainakaan ole olemassa positivistisella tavalla kaiken sitä ympäröivän suojissa.

Tekijä on kontekstuaalinen kokoonpano, jota ei voida irrottaa teoksen ymmärtämisestä. Gracia säilyttää näillä kohdin selkeyden:

“Texts do need historical authors, for texts without authors are texts without history, and texts without history are texts without meaning, that is, they are not texts [Kyllä tekstit historiallisia tekijöitä tarvitsevat, sillä tekijättömät tekstit ovat historiattomia tekstejä, ja historiattomat mielettömiä, eivät tekstejä ollenkaan]”³⁷

Loppujen lopuksi, koska on olemassa suhde tekstin, historian ja merkityksen välillä, vastuullisuuden käsite on pantava takaisin peliin eikä suinkaan kiellettävä sillä verukkeella, että tekijä ei ole ainoa tuottaja, yksinomainen kaikkien diskurssia muodostavien osatekijöiden lähde. On siis keksittävä uusi toimiva käsitys plagiataatista, joka humanismin kritiikeistä opikseen ottaen osaa samanaikaisesti välttää nihilismin ja sitä tukevan idealismin ansat. Haluttiinpa tai ei, tekstin lukeminen on “jonkun” kohtaamista, jonkun, joka “jossakin” sanoo “jotakin”, jota ei voi erottaa moniselkoisesta järjestelystä vetoamalla yksipuoliseen ymmärrettävyyteen. Joka tapauksessa syntyy ratkaisuton tieto-opillinen ongelma, kun viitataan yksiselitteisiin ehdollistuksiin näiden tekstin ulottuvuuksien välillä ja asetetaan ne nojaamaan toisiinsa yleistävän ja abstraktin lojikan avulla.

Mitenkä jälleenrakentaa vastuullisuuden käsite, ja sen myötä plagiataatin käsite, jotta ne varjeltuisivat niin nihilismiltä kuin substantialistisilta teosnäkemyksiltä? Muuan harkintareitti — jota täytyisi filosofisesti ja juridisesti käsitteellistää — saattaisi antaa onastella liikaudesta kohti toisenlaista tulkintahorisonttia. Ymmärystä plagiataatista ei enää tarvitsisi kytkeä alkuperän kuvaukseen, vaan alkuperäisyyden erittelyyn. Mikään ei ole vaikeampaa, suoraan sanoen illusorisempaa kuin kohdella ideain kiertokulkua, eritoten ihmistieteissä, ikään kuin ajatuksia voitaisiin patentoida kuin teknisiä laitteita, joiden käyttö on järjestetty helpommin parannettavan toimivuuden mukaan. Vastaavasti kaiken plagiataattipohdinnan liuottaminen sillä varjolla, ettei koskaan tiedetä “kuka” ensimmäisenä “mitäkin” sanoi, olisi yhtä älytön kuin järjetönkin kanta. Haasteeksi muodostuu säilyttää postmodernistisen kritiikin löydökset ja hahmottaa plagiataatti pragmaattisesti. Mutta näkemykseni mukaan ainoa tapa yltää tähän on lakata yhdistämästä plagiataattiin ajatusta tekijän ajatusten tarvelystä. Paremminkin tulisi puhua käytön uusintamisesta. Mikään aihe taikka mielle ei vaikuta haltuunotettavalta ja omistettavalta, vaan toisin on erilaisten sovellusten laita.

Tuomioistuimet alkavat seurata tätä lähestymistapaa. Françoise Saganin kirja, *Nukkuva koira* [*Le chien couchant*], tarjoaa tunnetun esimerkkitapauksen. Tarina päättyy kohtaukseen, joka vastaa täydellisesti muuatta kohtaa Jean Hougronin novellissa *Vanha nainen* [*La vieille femme*]. Kokien tekijänoikeutensa tulleen loukatuksi Hougron kirjelmöi 1981 raastupaan, että hänen työtään on plagioitu. Hän vaati kohtuullista korvausta. Tuomarit kuitenkin päättivät, että katkelmat todellakin olivat samoja kyseisissä teoksissa, mutta että niitä käytettiin eri tavoin mielen, asiayhteyden ja käyttöympäristön kannalta³⁸. Tämä lainopillinen tapaus kuvastaa sitä, kuinka raja plagiataatin

ja ainutlaatuisen luomuksen välillä on kaikkein hauraimpia laatuaan, ja että sitä tulisi tarkastella tapauskohtaisesti, toisin sanoen pragmaattisesti. Plagiaatin analysoinnin itsepintaisimmat esteet piilevät yhä yrityksissä yhäältä päätyä lopullisiin ja ehdottomiin kriteereihin, toisaalta perääntyä moralistisiin asemiin ja pillastua heti, kun toistoa ilmenee, ja pitää sitä iskuna subjektia ja tämän symbolista pääomaa vastaan.

Suomennos Jarkko S. Tuusvuori

Viitteet

- Emmanuel Kant, *Qu'est-ce qu'un livre?*. PUF, Paris 1995, 120. [Teos sisältää ensinnäkin kolme Kant-ranskannosta: i) "De l'illégitimité de la reproduction des livres"; alunperin "Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks" (1785), esim. Preussin akatemian toimittamassa, Reimerin 1912 Berliinissä julkaisemassa *Gesammelte Schriften*-laitoksessa VIII nide, 77-87; ii) "Qu'est-ce qu'un livre"; "Was ist ein Buch?" teoksessa *Metaphysik der Sitten* (1797), *Gesammelte Schriften*, VI, 289-91; iii) "Sur la fabrication des livres"; "über die Buchmacherei" (1798), *Gesammelte Schriften*, VIII, 431-8. Larocheleen artikkelissa viitataan näistä kahteen ensimmäiseen. Lainattu kohta ("Führung eines Geschäftes im Namen eines andern") sisältyy tekstiin Kant 1785, 79.
Lisäksi samaan kirjaan on viety yksi Fichten teksti (ks. viite 12 alla) sekä Dominique Lecourt'in alkusanat ja kaikki tekstit kääntäneen Jocelyn Benoist'n laaja johdanto.]
- [Ks. Niiranen & Tarkela 1998, 109, plagiaatin oikeudellisesta määrittämisestä: "Toisen teoksen tahallinen orjalinen jäljittely tai matkiminen [...] tekijälle kuuluu yksinoikeus määrätä teoksesta myös muutetussa muodossa." Niiranen ja Tarkela myöntävät, että "selvä raja" on työläs piirtää.]
- Neil MacCormick, "The Ethics of Legalism", *Ratio juris*, Vol. 2, 1989, 184-93.
- Moraalisen legitimitietin ja intellektuaalisen omaisuuden suhteista nykyaikana, ks. Paul Steidlmeier, "The Moral Legitimacy of Intellectual Property Claims: American Business and Developing Country Perspectives", *Journal of Business Ethics*, Vol. 12, 1993, 157-64.
- Ks. Kant mts. 134-5. [Kant 1797.]
- Mts. 119.
- [Kant 1797, 404-5, käyttää sanaa *Rede*, jonka ranskannos tällä kohtaa on *discours*.]
- Ks. Kant mts. 131. [Ks. Kant 1785, 79, joka tässä käyttää *Autor*-sanan sijaan sanaa *Verfasser*. Benoist ranskantaa sanalla *auteur*. Kant 1785, 86 alaviite: "Tekijä [*Autor*] ja kappaleen omistaja voivat kumpikin yhtäläisellä oikeudella sanoa samaa: Kirja on minun! Mutta lausumilla on eri mieli. Edellinen pitää kirjaa kirjoituksena tai puheena, jälkimmäinen pelkkänä äänettömänä instrumenttina, jolla puhe saatetaan hänen eli yleisön ulottuville, s.o. kappaleena. Tämän tekijän [*Verfasser*] oikeus ei kuitenkaan ole oikeutta mihinkään esiinneeseen [*in der Sache*], kappaleeseen [*Exemplar*] (sillä omistaja saa vaikka repiä kirjan kirjailijan [*Verfasser*] nenän edessä, vaan myötäsytynen oikeus omaan persoonaan [*in seiner eignen Person*], mikä estää toista julkaisemasta puhetta ilman puhujan suostumusta. Tätä suostumusta ei voitaisi lainkaan edellyttää, jos yksinoikeus on jo luovutettu toiselle.]"
- [Ks. Niiranen & Tarkela 1998, 28, tekijänoikeuden "edelleenluovuttamisesta". Suomen lain mukaan tekijä voi luovuttaa oikeutensa toiselle, joka kuitenkin ei voi ilman suostumusta luovuttaa oikeuksia edelleen kolmannelle. Ks. s. 54, kappaleen oikeudellisesta määrittämisestä. Kysymys on siitä, että teosta voidaan "toisintaa" eli "kopioida tai reprodusoida" valmistamalla kappale, kuten esimerkiksi äänitettävässä levy kasetilla tai tallennettaessa tietokoneohjelma levykkeelle. Tekijän yksinoikeutta rajoittavat oikeus siteeraamiseen ja oikeus yksityiseen kopiointiin. Ks. s. 77-8, teoksen "levittämisestä" eli "saattamisesta saataviin", yleisön "saataville". Vrt. myös s. 25: "Suomen tekijänoikeuslaki ei edellytä ©-merkin (copyright; tekijänoikeus) käyttämistä"; "Myöskään kaikki oikeudet pidätetään -lausekkeella ei ole itsenäistä oikeudellista merkitystä".]
- Ks. Bernard Edelman, *La propriété littéraire et artistique*, PUF, Paris 1989, 35.
- Ks. Jocelyn Benoist, "En guise d'introduction au texte de Fichte". Teoksessa *Qu'est-ce qu'un livre?*, s. 99.
- J. G. Fichte, "Preuve de l'illégitimité de la reproduction des livres, un raisonnement et une parabole". Teoksessa Kant, *Qu'est-ce qu'un livre?*, s. 142. [Alkukielellä: *Beweis der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks. Ein Rasonnement und eine Parabel* (1793), Gesamtausgabe, Hg. Reinhard Lauth & Hans Jacob, Bd. 1. Frommann, Stuttgart-Bad Cannstatt 1964, 405-26. Lainaus s. 411, "oikeus kirjan henkiseen [*Recht auf sein Geistiges*]."] Ks. Fichtestä myös John Lachs, "Fichte's Idealism", *American Philosophical Quarterly*, Vol. 19, No. 4, 1972, 311-8 & "Is There an Absolute Self?", *The Philosophical Forum*, Vol. XIX, Nos. 2-3, 1987/8, 169-81.
- [13 Fichtellä 1793, 415, *Niessbrauch*, Larochelella *usufruit*.]
- Fichte mts. 142. [Saksaksi: *dieses Geistige*, ranskaksi *ce spirituel*.]
- [Fichte 1793, 411-3, tähdentää, että kirjan ruumiillinen (*KÖRPERLICHE*) on erotettava sen henkisestä. Henkinen osatekijä jakautuu edelleen ainekseen (*MATERIELLE*) eli kirjan ajatussisältöön sekä näiden ajatusten muotoon (*FORM*) kaikkin käänteineen ja sanoineen (*Wendungen und Worte*).]
- Mts. 145.
- [Ks. Richard Rorty, *Philosophy and the Mirror of Nature* (1980). Blackwell, Oxford 1991.]
- Michel Foucault, "Qu'est-ce qu'un auteur?", *Bulletin de la Société française de philosophie*, Vol. 63, No. 3, 1969, 73-4. Tämän tekstin kommentaarina ks. Alexander Nehamas, "What an Author Is?", *The Journal of Philosophy*, Vol. LXXXIII, No. 11, 1986, 685-91.
- Ks. samankaltainen kannanotto, Roland Barthes, *S / Z*. Seuil, Paris 1970, 140. Foucault'n alkuperän kritiikistä, ks. *Archéologie du savoir*. Gallimard, Paris 1969, 65. Vrt. Larry Shiner, "Foucault, Phenomenology and the Question of Origins", *Philosophy Today*, Vol. 26, 1982, 312-21; John Stopford, "The Death of the Author (as Producer)", *Philosophy and Rhetoric*, Vol. 23, No. 3, 1990, 184-91; Hugh J. Silverman, "Authors of Works / Readings of Texts", *The Journal of Philosophy*, Vol. LXXXIII, No. 11, 1986, 691-2. Ks. myös yleisesitys alkuperäkeskustelusta, Colin McGinn, "On the Necessity of Origin", *The Journal of Philosophy*, Vol. LXXXIII, No. 5, 1976, 127-35.
- Foucault mts. 75.
- Foucault mts. 86.
- Lawrence Olivier, *Michel Foucault. Penser au temps du nihilisme*. Liber, Montréal 1995, 56.
- Mp.
- Michel Foucault, *L'ordre du discours*. Gallimard, Paris 1991, 28.
- Nehamas mts. 685 & 686. [Nehamasin strategiana on tunnustaa Foucault'n työn merkitys, mutta myös arvostella, tulkita ja käyttää sitä omiin tarkoituksiinsa. Hänen mukaansa Foucault ei ole riittävän huolellinen erottelussaan, jota tulisi täsmentää seuraavasti. Kirjoittaja (*writer*) on todellinen, historiallinen, ulkotekstuaalinen henkilö, joka on teoksen vaikuttava syy, mutta ei suinkaan mikään tulkinnallinen auktoriteetti. Tekijä (*author*) ei ole yksilö ollenkaan, vaan teoksen muodollinen syy, tulkintaa vaativaa, kriittikon ja tekstin vuorovaikutusta edellyttävä hahmo, jota teksti "ilmentää tai esimerkilleistää, mutta ei esitä eikä kuvaa". Kuten yllä nähtiin (ks. viite 8), Kantilla on käytössään molemmat termit (*Autor* ja *Verfasser*). Niiden näennäisen vapaa ja vaihdettava käyttötapa ei ehkä kokonaan estä tulkintaa, jossa kaivattu erottelu tulee sittenkin esiin tetyksi jo Kantilla. Vrt. Kant 1797, 404, jossa *Schriftsteller* ja *Autor* samastetaan. Huomattakoon kuitenkin, että Kant erottaa kirjoituksen (*Schrift*) kuvataiteen teoksista, sillä perusteella, ettei teksti ei ole "häsitteen välitön kuvaus", kuten kuparipiirros esittää muutokuvaa tai kipsivalos patsasta. Kysymys on siitä, että "kirjailija puhuu julkisesti kustantajansa välityksellä". Vaikka Kant siis toisaalta kohtelee kirjallista teosta kirjoittajansa/tekijänsä "silkkana puheena", hän kiinnittää huomiota välttämättömään välitykseen.]
- Ks. Christian Vanderdorpe, "Le plagiat et le droit". Teoksessa *Le plagiat*, dir. Christian Vanderdorpe. Les Presses de l'Université d'Ottawa, Ottawa 1992, 7.
- Vrt. Derridan ja Foucault'n välinen debatti: Jacques Derrida, "Cogito et Histoire de la folie". Teoksessa *L'écriture et la différence*. Seuil, Paris 1967, 51-96; Foucault, "Mon corps, ce papier, ce feu". Teoksessa *Histoire de la folie à l'âge classique*. Gallimard, Paris 1972, 583-603.
- Ks. Daniel Giovannangeli, *Écriture et répétition*. Union Générale d'Éditions, Paris 1979, 15.
- Ks. Derrida, *La voix et le phénomène*. PUF, Paris 1967.
- Jean-François Lyotard, *Dérive à partir de Marx et de Freud*. Galilée, Paris 1994, 12.
- Roman Jakobson, *Essais de linguistique générale*. Minuit, Paris 1973, 33.
- [Vrt. M. M. Bakhtin, *The Dialogic Imagination. Four Essays*, ed. Michael Holquist, trans. Caryl Emerson & M.H. 1981. University of Texas Press, Austin. 7th pr. 1990.]
- Lyotard mts. 13.
- Derrida, *Sauf le nom*. Galilée, Paris 1993.
- Derrida, *Force de loi*. Galilée, Paris 1994, 132. Lukija huomaa, kuinka Derrida horjuttaa omaa tekijyyttään kirjoituksensa lopulla jättämällä katkelman toisen haltuun (s. 134): "Toinen allekirjoittaa aina, siinä tämänkin esseen allekirjoittaja. Essee allekirjoituksesta, joka totuudessaan vie itsensä mennessään, toinen näet allekirjoittaa aina, aivan toinen."
- Jean Baudrillard, *La transparence du Mal. Essai sur les phénomènes extrêmes*. Galilée, Paris 1990, 128-9.
- J. E. Garcia, "Can There Be Texts Without Historical Authors?", *American Philosophical Quarterly*, Vol. 31, No. 3, 1994, 252.
- [Vrt. Niiranen & Tarkela 1998, 17: "Aihe ei nauti tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeus on pelkkää ilmaisumuodon suojaa." Toisin sanoen aiheen "toteuttamistapa" tai "ilmenemismuodot" ratkaisevat. Ks. myös sama, 93, teoksen nimen oikeussuojasta.]